

УДК 332.143:338.43(477.51)

І.М. Гончаренко, аспірантка

Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

АНАЛІЗ СТАНУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Досліджено діяльність дорадчих служб, які надають інформаційну та консультаційну допомогу сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню.

Постановка проблеми. В багатьох країнах світу вже досить давно використовуються дорадчі служби як засіб надання інформації та консультаційної допомоги сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню. Але незважаючи на те, що мета діяльності дорадчих служб у всьому світі однакова, форма їхнього існування, шляхи фінансування, рівень залежності від держави різний.

У Великій Британії, наприклад, понад 100 років дорадча служба була державною і її діяльність повністю фінансувалась за рахунок бюджетних коштів, послуги клієнтам надавалися безкоштовно. Але з 1997 року держава дійшла висновку, що сільське господарство досягло досить високого рівня розвитку, сільськогосподарські товаровиробники мають достатні економічні можливості, а тому є всі передумови, щоб дорадчу службу зробити комерційною, а консультаційні послуги – платними. У зв'язку з цим з 1 квітня 1997 року дорадчі служби були приватизовані і перейшли на самоокупність. Наразі держава є одним із клієнтів дорадчої служби.

У США дорадча служба діє через систему освіти. Функція дорадництва покладена на університети. Проте американська система дорадництва концентрує свою діяльність в основному на розповсюдженні інформації, тоді як британська дорадча служба, крім простого розповсюдження інформації, ще й надає консультації. Консультанти працюють індивідуально з клієнтами і виступають як свого роду «домашні лікарі» для сільськогосподарських підприємств.

У Латвії дорадча служба створена у формі товариства з обмеженою відповідальністю, яке засновано Міністерством сільського господарства й Латвійською федерацією фермерів. Її фінансування здійснюється із трьох джерел: державний бюджет, платні послуги та донорські проекти. Щоб одержати державне фінансування, Латвійська дорадча служба щороку укладає контракт із Міністерством сільського господарства із визначенням обсягу послуг у конкретних сферах діяльності.

Литовська аграрна дорадча служба була створена за участю Міністерства сільського господарства Литви, Литовського союзу фермерів і Литовської асоціації сільськогосподарських підприємств як неприбуткова громадська організація. Діяльність Литовської консультаційної служби фінансується за рахунок Фонду підтримки сільськогосподарських виробників (державний бюджет) і за рахунок надання платних послуг. Міністерство сільського господарства надає підтримку дорадчій службі з початку її заснування. Функції Міністерства сільського господарства, регіональних управлінь сільського господарства і дорадчої служби чітко розділені. Міністерство та регіональні управління переважно беруть участь у процесах формування й реалізації сільськогосподарської політики, а дорадча служба надає потрібну практичну консультаційну та інформаційну допомогу сільськогосподарським товаровиробникам.

У Росії найбільший досвід у розвитку дорадчих служб накопичено в Нижньому Новгороді. Там дорадча служба створена у вигляді фонду (неприбуткової організації). Після багатьох обговорень та експериментів була обрана саме ця юридична форма тому, що вона найбільше відповідає основним принципам дорадництва: незалежність, можливість одержання державного фінансування та надання комерційних послуг. Фінансування Нижегородської сільськогосподарської консультаційної служби здійсню-

ється за рахунок надання комерційних послуг, державного фінансування (на основі щорічних контрактів на надання дорадчих послуг державі або сільськогосподарським товаровиробникам та сільському населенню за рахунок держави) та донорських коштів.

Світовий досвід засвідчує потребу у становленні аграрної дорадчої служби як механізму підтримки сільськогосподарського виробництва і в Україні.

Як свідчать проведені дослідження, діяльність інформаційно-консультаційних організацій для сільськогосподарських підприємств в Україні мало вивчена і тому потребує подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток інформаційно-консультаційної діяльності в аграрному секторі України та підходи до її аналізу висвітлено в працях таких вітчизняних науковців, як І.В. Абрамової, М.Ф. Безкровного, Т.А. Бутенка, М.П. Бутка, В. Бураченка, О. А. Галича, І.М. Криворучко, М.Ф. Кропивко, І.П. Кудінової, С.В. Повної, М.І. Лобанова, П.М. Музики, О. Недбалюка, Р.М. Шмідта, В.В. Самсонової та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значні наукові напрацювання, питанням дорадництва на сільськогосподарських підприємствах в Україні приділено недостатньо уваги і тому ця тема залишається актуальною.

Мета статті. Метою статті є аналіз стану інформаційно-консультаційної діяльності в сільському господарстві Чернігівської області.

Виклад основного матеріалу. Для України дорадчі служби є відносно новим явищем. У березні 2003 року була організована Асоціація дорадчих служб України (<http://www.dorada.org.ua>), мета якої полягає в координуванні діяльності з поширення досвіду в регіонах, обміні матеріалами, а також в організації тренінгів персоналу таких центрів, їх інституційному розвитку та забезпеченні підтримки на загальнонаціональному рівні. Одним із основних завдань Асоціації було вдосконалення законодавства у сфері консультаційних послуг для сільгоспвиробників. Результатом такої діяльності Асоціації спільно з донорськими організаціями стало прийняття 17 червня 2004 року Верховною Радою України Закону України „Про сільськогосподарську дорадчу діяльність”. До поставлених цим законом завдань, зокрема, належать: збільшення ступеня поінформованості та поліпшення практичних навичок сільгоспвиробників та сільського населення; надання консультаційних послуг у галузі менеджменту та маркетингу; запровадження нових технологій та забезпечення соціального розвитку села. Згідно з цим законом консультантам або дорадникам дозволяється надавати практичну допомогу в застосуванні методів забезпечення прибутковості в умовах ринкової економіки, розповсюдженні та запровадженні в практику останніх досягнень науки, обладнання та технології, сприянні місцевим органам виконавчої державної влади у втіленні в життя державної аграрної політики. У законі також йдеться про державну підтримку дорадчої діяльності у сільському господарстві, яка здійснюється шляхом фінансування дорадчих служб та прикладних досліджень. Крім того, законом передбачене надання дорадчих послуг на платній основі для клієнтів, що може створити сприятливі умови для збільшення доходів сільгоспвиробників та сільського населення [1].

На сьогодні в Україні внесено до реєстру близько 70 сільськогосподарських дорадчих служб на основі різних організаційних моделей, розроблених Міністерством аграрної політики, Національною академією аграрних наук, університетами та іноземними донорами. В Чернігівській області на 22 райони працює лише 7 дорадчих служб, всі вони є громадськими організаціями. Дуже проблемним залишається формування мережі сільськогосподарських дорадчих служб на обласному і районному рівні, а також їх представництв у сільських (селищних) радах.

У своєму дослідженні стану інформаційно-консультаційних послуг у сільському господарстві ми провели анкетування головних бухгалтерів районних управлінь агропромислового комплексу Чернігівської області. Результати дослідження наведені в таблиці.

Таблиця

Стан інформаційно-консультаційної діяльності дорадчих служб у Чернігівській області

Відповіді головних бухгалтерів районних управлінь агропромислового комплексу Чернігівської області	Чи достатньо інформовані сільгоспвиробники про діяльність дорадчих служб		Чи працює у вашому районі дорадча служба для с/г підприємств		Чи працюють у районі дорадники з питань бух. обліку та оподаткування	
	Кількість районів, шт.	Питома вага, %	Кількість районів, шт.	Питома вага, %	Кількість районів, шт.	Питома вага, %
ТАК	8	36	6	28	0	0
НІ	14	64	16	72	22	100
Разом	22	100	22	100	22	100

Результати дослідження показали, що в області сільськогосподарські товаровиробники вкрай недостатньо інформовані про діяльність дорадчих служб. Лише 28 % сільськогосподарських підприємств мають можливість звернутися за консультаційною допомогою до служби дорадництва в своєму районі. Жодного представництва дорадчих служб у сільських (селищних) радах в області не має. Також, за результатами нашого дослідження, було з'ясовано, що в області не має жодної дорадчої служби з питань обліку та оподаткування. В обласному управлінні агропромислового розвитку при обласній держадміністрації існує дорадча служба лише формально. В 2011 році цією службою не було надано жодної послуги і не проведено жодного інформаційно-консультаційного заходу для сільськогосподарських товаровиробників. Такий стан роботи служби було пояснено відсутністю державного фінансування. В 2011 році область не отримувала державного фінансування на розвиток дорадництва.

В Україні інформаційно-консультаційні послуги для сільськогосподарських товаровиробників також надають вищі навчальні заклади. Функцію дорадчої діяльності у своєму Статуті визначили 13 вищих навчальних закладів України, це переважно заклади аграрної науки та освіти. Важливе місце закладам аграрної науки та освіти відводиться у Законі України “Про сільськогосподарську дорадчу діяльність”, адже саме вони здійснюють професійну підготовку дорадників та експертів-дорадників за програмами базової підготовки та здійснюють підвищення їх кваліфікації, яке проводиться не менше одного разу на п'ять років і є необхідною умовою для здійснення професійної діяльності у сфері сільськогосподарського дорадництва [1].

У Чернігівській області такого вищого навчального закладу не має, найближчий заклад аграрної науки та освіти – це Національний університет біоресурсів і природокористування України, який знаходиться у м. Києві.

Отже, дорадники в Чернігівській області поки що не в змозі охопити своєю діяльністю всі проблеми сільгоспвиробників, а пропоновані послуги не відповідають очікуванням їхніх споживачів.

Основними причинами, що заважають інформаційно-консультаційним службам охопити всіх потенційних клієнтів і задовольнити всі їхні потреби, на наш погляд, є:

- недостатнє державне фінансування дорадчої діяльності;
- низький рівень платоспроможності сільгоспвиробників для того, щоб отримувати інформаційно-консультаційні послуги на комерційній основі;
- відсутність у сільгоспвиробників інформації про можливості дорадчих служб;
- низька активність населення щодо співпраці з дорадниками;
- недостатній рівень сприймання представниками влади сільськогосподарської дорадчої діяльності.

Для розв'язання проблем, які виникли в роботі сільськогосподарської дорадчої системи, Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію формування державної системи сільськогосподарського дорадництва [3]. Мета Концепції полягає у формуванні ефективної державної системи сільськогосподарського дорадництва як дієвого інструменту впровадження державної аграрної політики, забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства та сільських територій, подолання бідності на селі шляхом провадження просвітницької діяльності та надання соціально спрямованих дорадчих послуг суб'єктам господарювання на селі і сільському населенню з метою підвищення рівня знань та вдосконалення практичних навичок прибуткового ведення сільського господарства. Реалізація Концепції розрахована на період до 2015 року [3].

У Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 року зазначено, що підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції шляхом впровадження нових технологій є одним з основних напрямів ефективної господарської діяльності. Отже, існує потреба у створенні системи поширення сільськогосподарських знань та інформації через мережу сільськогосподарських дорадчих служб і створення їм умов для надання суб'єктам господарювання, що провадять діяльність у сільській місцевості, та сільському населенню комплексу соціально спрямованих дорадчих послуг [2].

Висновки і пропозиції. За результатами проведеного дослідження можна зазначити, що проблема розвитку інформаційно-консультаційної діяльності в сільському господарстві України і Чернігівської області зокрема, потребує комплексного підходу до її розв'язання, а тому ми пропонуємо:

- на державному рівні спростити механізм одержання бюджетних коштів на здійснення інформаційно-консультаційної діяльності для сільгоспвиробників;
- створити інформаційно-консультаційні служби при кожному районному сільгоспуправлінні, а по можливості з представництвами у сільських та селищних громадах;
- підвищувати рівень інформованості сільгоспвиробників і сільського населення щодо діяльності інформаційно-консультаційних служб.

Список використаних джерел

1. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17.06.2004 р. № 1807-IV (зі змінами та доповненнями).
2. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року № 1158.
3. Про схвалення Концепції формування державної системи сільськогосподарського дорадництва: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.10.2011р. № 1098.
4. Брояка А. А. Аналіз стану інформаційно-консультаційної діяльності в сільському господарстві України / А. А. Брояка // Економіка АПК. – 2010. – № 5. – С. 142-147.
5. Бутко М. П. Колсалтингове забезпечення процесів інноваційно-інвестиційного розвитку: монографія / М. П. Бутко, С. В. Повна. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2010. – 252 с.
6. Галич О. А. Сільськогосподарське дорадництво: навч. посіб. / О. А. Галич, О. О. Сосновська. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 368 с.
7. Музика П. М. Дорадча служба та інноваційний ринок / П. М. Музика // Економіка АПК. – 2004. – № 3. – С. 64-68.
8. Режим доступу: www.dorada.org.ua.